NATUUR & MILIEU
Laat zien dat het kán

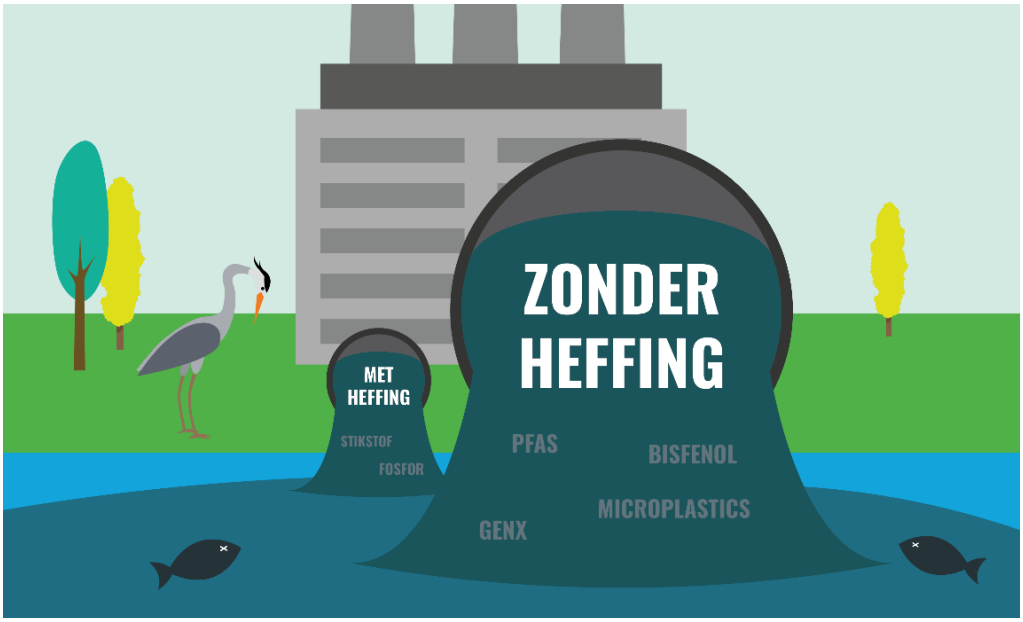
Bedrijven betalen onvoldoende voor industriële lozingen

De Nederlandse wet stelt dat de vervuiler betaalt voor de schade die de persoon of het bedrijf toebrengt. Uit onderliggend onderzoek blijkt dat dit bij industriële afvalwaterlozingen onvoldoende gebeurt. Bedrijven kunnen zeer schadelijke stoffen zoals PFAS lozen zonder daarvoor te betalen. Burgers, drinkwaterbedrijven en de natuur dragen een groot deel van de financiële en maatschappelijke kosten die ontstaan door lozingen. De vervuiler wordt beperkt financieel verantwoordelijk gehouden voor de natuurschade, gezondheidsrisico's en toenemende kosten voor waterzuivering. De wet moet op een aantal belangrijke punten gewijzigd worden, om het vervuiler-betaalt-principe effectief toe te passen.

Het vervuiler-betaalt-principe werkt onvoldoende

De uitkomsten van het onderzoek 'De prijs van watervervuiling' laten zien hoe het vervuiler-betaalt-principe in Nederland tekortschiet. Financiële prikkels, één van de meest effectieve instrumenten om vervuiling tegen te gaan, worden in de huidige heffingssystematiek onvoldoende toegepast. Voor veel schadelijke stoffen, waaronder PFAS en andere zeer zorgwekkende stoffen ontbreekt een heffing. Ook voor warmtelozingen bestaat geen financiële prikkel die de verslechtering van de waterkwaliteit weerspiegelt.

Figuur 1 laat zien dat bedrijven slechts voor een beperkt aantal stoffen een heffing betalen, terwijl voor veel meer stoffen Europese waterkwaliteitsnormen gelden. Daardoor draagt de vervuiler slechts een beperkt deel van de maatschappelijke kosten van watervervuiling, terwijl de rekening voor een belangrijk deel bij burgers, overheden, drinkwaterbedrijven en de natuur terechtkomt.

Figuur 1 Verhouding tussen stoffen met en zonder heffing

Bij directe lozingen op oppervlaktewater betalen bedrijven uitsluitend voor zuurstofbindende stoffen. Bij indirecte lozingen op het riool wordt daarnaast een heffing geheven voor twaalf aanvullende stoffen. Dit staat in schril contrast met de 122 stoffen waarvoor onder de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) normen gelden.

Kosten van watervervuiling komen bij de samenleving terecht
De gevolgen van watervervuiling worden maar beperkt betaald door de vervuiler zelf. De kosten belanden op veel andere plekken in de samenleving. Drinkwaterbedrijven moeten steeds meer investeren in zuivering om schoon drinkwater te kunnen blijven leveren. Ook Rijkswaterstaat, waterschappen en omgevingsdiensten maken extra kosten voor beheer, toezicht en handhaving. Daarnaast leidt vervuild water tot schade aan natuur en biodiversiteit en brengt het risico's met zich mee voor de gezondheid van mensen en dieren.

Deze kosten worden uiteindelijk gedragen door de samenleving. Dat is oneerlijk. De huidige heffingssystematiek zorgt ervoor dat vervuiling onvoldoende wordt doorbelast aan de bedrijven die deze veroorzaken. Daardoor ontbreekt een belangrijke prikkel om vervuiling bij de bron te voorkomen.

Lozen op een rijkswater is goedkoop
Voor vergelijkbare lozingen gelden verschillende tarieven, afhankelijk van de beheerder van het water. Lozingen op rijkswateren vallen onder een lager tarief dan lozingen op wateren die door waterschappen worden beheerd. Daardoor kan het voor bedrijven twee tot drie keer goedkoper zijn om te lozen in de Maas dan in de Amstel. De oorzaak ligt in het verouderde rijkstarief dat Rijkswaterstaat sinds de vorige eeuw wettelijk dient te hanteren. Dit tarief is in 2014 verhoogd, maar ligt nog altijd aanzienlijk lager dan de tarieven die waterschappen hanteren. Hierdoor ontstaat een ongelijk speelveld en wordt de prikkel om vervuiling terug te dringen verzwakt.

Hervorm het heffingenstelsel en laat de vervuiler betalen
Natuur & Milieu roept het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, de Tweede Kamer, Rijkswaterstaat en de waterschappen op om het heffingenstelsel te moderniseren en het principe 'de vervuiler betaalt' beter toe te passen. Daarmee stimuleren we een bronaanpak, verminderen we schadelijke emissies en beschermen we onze schaarse drinkwaterbronnen.

Uit onderzoek van Arcadis volgen onder meer de volgende beleidsaanbevelingen:

1. **Koppel het rijkstarief aan de tarieven van waterschappen**
   Het rijkstarief per vervuilingseenheid is vastgelegd in de Waterwet en is sinds 2014 niet meer aangepast. De tarieven van waterschappen worden jaarlijks vastgesteld op basis van de Waterschapswet. Dit zorgt voor een groeiende kloof tussen de twee tarieven. Pas de Waterwet aan zodat het rijkstarief automatisch in verhouding blijft met de tarieven die waterschappen hanteren. Zo worden vergelijkbare lozingen ook vergelijkbaar belast.

2. **Actualiseer de heffingsmaatstaf van zuiverings- en vervuilingsheffingen zodat deze vervuiling beter ontmoedigt**
   De hoogte van de heffing wordt bepaald aan de hand van een beperkte groep stoffen: de heffingsmaatstaf. De huidige heffingsmaatstaf is sterk gebaseerd op meetbaarheid en uitvoeringskosten. Het is daarom niet realistisch om alle mogelijke microverontreinigingen op te nemen in de heffingsmaatstaf. Geef daarom prioriteit aan de meest schadelijke stoffen zoals PFAS en andere zeer zorgwekkende stoffen die relatief goed meetbaar en handhaafbaar zijn.

3. **Geef waterbeheerders meer ruimte om maatschappelijke kosten door te berekenen aan vervuilers**
   In het huidige stelsel moeten de heffingen van waterschappen kostendekkend zijn. Een belangrijk knelpunt is dat maatschappelijke kosten van watervervuiling momenteel niet worden meegenomen. Denk aan schade aan natuur en biodiversiteit, risico's voor de volksgezondheid, kosten van vergunningverlening, toezicht en handhaving, en investeringen die nodig zijn om de KRW-doelen te behalen. Meer wettelijke ruimte om vervuilende activiteiten te belasten maakt het mogelijk om deze kosten eerlijker toe te rekenen aan de vervuiler. Zo ontstaat een sterke financiële prikkel om vervuiling te voorkomen en krijgen waterbeheerders meer mogelijkheden om te investeren in schoon en gezond water.

4. **Koppel aanvullende zuiveringsinspanningen aan een gerichte heffing voor vervuilers**
   Steeds meer waterschappen investeren in aanvullende zuiveringstechnieken, zoals een vierde zuiveringstrap. Daarmee kunnen ook microverontreinigingen beter uit afvalwater worden verwijderd. Deze extra zuivering brengt aanzienlijke kosten met zich mee. Het is daarom belangrijk dat hiervoor een financieringsmechanisme wordt ontwikkeld dat de kosten zoveel mogelijk neerlegt bij de veroorzakers van deze vervuiling. Zonder zo'n koppeling worden de kosten via de algemene zuiveringsheffing verdeeld over alle belastingbetalers. Dat zet het principe dat de vervuiler betaalt verder onder druk. Een gerichte heffing zorgt juist voor een eerlijkere verdeling van de kosten en stimuleert bedrijven om vervuiling bij de bron te voorkomen.

Een eerlijke en volledige toepassing van het vervuiler-betaalt-principe zorgt ervoor dat de kosten van watervervuiling terechtkomen waar ze horen: bij de vervuiler. Dat stimuleert bedrijven om schoner te produceren en vervuiling te voorkomen. Zo houden we ons zwemwater schoon, krijgt kwetsbare natuur de kans om te herstellen en blijft schoon drinkwater ook in de toekomst beschikbaar en betaalbaar voor iedereen.